

CRNA GORA

SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-65-4/21-23/

Podgorica, 21. decembar 2021. godine

INFORMACIJA

O UČEŠĆU PREDsjedNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE JOVANA JOLA VUČUROVIĆA NA REGIONALNOJ KONFERENCIJI „INKLUZIVNE POLITIKE ZA ROME“, održanoj 8. decembra 2021. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović učestvovao je na regionalnoj konferenciji „Inkluzivne politike za Rome“ održanoj 8. decembra 2021. godine u hibridnom formatu.

Konferenciju je organizovao Pododbor za pitanja Roma Narodne skupštine Republike Srbije u saradnji sa Mrežom odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) i Vestminsterskom fondacijom za demokratiju, uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji.

Pored članova Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana u kojoj učestvuju parlamenti iz šest država Zapadnog Balkana, na konferenciji su učestvovali i članovi drugih parlamenata, kao i predstavnici organa izvršne vlasti, nezavisnih institucija, drugih organa i organizacija koje se bave unapređenjem položaja Roma.

Na konferenciji su razmijenjena mišljenja i iskustva o društvenom položaju Roma i njihovoj participaciji u institucijama. Regionalni pristup i razmjena iskustava omogućili su učesnicima da se upoznaju sa primjerima dobre prakse o mjerama afirmativne akcije koje se preduzimaju u odnosu na Rome. Pozdravne govore su imali: dr Muamer Bačevac, predsjednik Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije, prof. dr Dragoljub Acković, predsjednik Pododbora za pitanja Roma Narodne skupštine Republike Srbije, Agnes Bodens, šefica Sektora za demokratizaciju i upravljanje u Misiji OEBS-a u Srbiji, Emil Atanasovski, direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan i Miloš Lučić, ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Predsjednik Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova Narodne skupštine Republike Srbije dr Muamer Bačevac je ocijenio da je socijalna inkluzija Roma evropsko pitanje i da regionalna saradnja po pitanju unapređenja položaja Roma doprinosi ukupnim evropskim integracijama. U Srbiji živi oko 150.000 pripadnika romske nacionalne manjine, od čega oko 60% Roma živi u nehimigijenskim naseljima. Romkinje su u težem položaju od muškaraca i njihov prosječan životni vijek u Srbiji iznosi 48 godina, samo trećina Romkinja završi osnovnu školu, a od ukupnog broja nepismenih u okviru romske populacije 75% su žene. Razumijevajući značaj rješavanja ovih problema, Odbor za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost polova je početkom ove godine formirao Pododbor za pitanja Roma. Prethodne sedmice su na plenarnoj sjednici Skupštine Srbije razmatrali Izvještaj Evropske komisije o Republici Srbiji u kojem je ukazano na mjere koje je potrebno preduzeti u cilju unapređenja položaja Roma. Saopštio je da Srbija izdvaja značajna sredstva za finansiranje rada Nacionalnog savjeta Roma, kao i sredstva za funkcionisanje institucija značajnih za romsku nacionalnu manjinu i za projekte koji afirmišu njihovu kulturu. Ukupna sredstva dodijeljena iz budžetskog fonda za nacionalne manjine za projekte romske nacionalne manjine od 2017. do 2021. iznose više od 22 miliona dinara.

Predsjednik Pododbora za pitanja Roma prof. dr Dragoljub Acković je zahvalio Vestminsterskoj fondaciji za demokratiju i OEBS-u na podršci u organizaciji regionalne konferencije, kao i svima koji su se odazvali pozivu za učešće na ovom događaju.

Šefica Sektora za demokratizaciju i upravljanje u Misiji OEBS-a u Srbiji Agnes Bodens je saopštila da podržavaju Pododbor za pitanja Roma kako bi se unaprijedio položaj Roma, a posebno Romkinja. Takođe,

podržavaju Vladu Srbije u aktivnostima na inkluziji Roma. Romima pružaju podršku u stanovanju i pristupu javnim uslugama i javnom zdravlju, dok su prošle godine pružali hitnu podršku Romima koji žive u neformalnim naseljima, kao i romskoj djeci u učenju putem interneta. Pokrenuli su aktivnosti koje su planirane za oktobar sledeće godine kada će organizovati informativne sesije za četiri ključna naselja u Beogradu u kojima dominantno žive Romi. Naglasila je značaj regionalne saradnje koja je izuzetno važna u tretiranju svih zajedničkih problema.

Emil Atanasovski, direktor Vestminsterske fondacije za demokratiju je informisao o Mreži odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost koja je formirana u okviru projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju i koja okuplja 15 komisija i odbora iz osam parlamenata u regionu Zapadnog Balkana. Podsjetio je da je jedan od prvih zajedničkih prioriteta HUGEN-a bilo pilotiranje procesa post-zakonodavnog nadzora, što je rezultiralo izradom osam izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru koji sadrže konkretne preporuke i korake za unapređenje zakona ili politika. Izrazio je zadovoljstvo činjenicom da već postoje neki pozitivni primjeri koji su doveli do unapređenja određenih zakona ili politika. Istakao je primjer Komisije za zaštitu ljudskih prava i sloboda i Komisije za jednakopravnost polova iz Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine koje su nakon objavljivanja izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru predložile i usvojile zajednički predlog o dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koji je kasnije usvojen od strane Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. Takođe, istakao je aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore koji je nakon objavljivanja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru i organizovanja Treće sjednice Odbora u januaru 2021. usvojio Zaključak (u 19 tačaka) koji je izuzetno bitan, jer je Odbor nastavio da prati realizaciju preporuka iz Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru i status njihove primjene i pozvao nadležne institucije, ministarstva i državne organe da rade na implementaciji preporuka iz Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Atanasovski je saopštio da pripadnici romske zajednice predstavljaju jednu od najdiskriminiranijih grupacija u regionu Zapadnog Balkana, a pod uticajem pandemije kovida dodatno su suočeni sa problemima u zapošljavanju i obrazovanju. Podsjetio je i na ključne zaključke sa Multilateralnog sastanka HUGEN-a na temu „Unapređenje položaja romske zajednice- Primjena regionalne deklaracije o integraciji Roma iz Poznanja“, održanog u septembru ove godine kada je zaključeno:

- neophodno je dalje podsticanje uključivanja Roma i Romkinja u politički život, procese donošenja odluka, formiranje političkih partija koje bi rješavale egzistencijalna pitanja u cilju pospješivanja položaja romske zajednice, poštujući princip “o Romima uz Rome”;

- pandemija covid-19 je dodatno uticala na pogoršanje položaja pripadnika romske zajednice. Veliki broj pripadnika romske zajednice koji su bili radno angažovani u neformalnom sektoru ili su bili zaposleni ostali su bez posla, kao i bez zdravstvenog osiguranja;

- potrebno je dodatno osnaživanje kapaciteta i korišćenje potencijala nezavisnih tijela poput Ombudsmana i Povjerenika za ravnopravnost kako bi se ukazalo na povrede prava pripadnika romske nacionalnosti;

- potrebno je jačanje saradnje sa organizacijama civilnog društva, kako bi se mobilisali resursi lokalnih zajednica koji mogu pomoći dalje socijalno uključivanje romskog stanovništva u sredinama gdje žive i

- potrebno je dalje jačanje regionalne saradnje i razmjena iskustava u cilju poboljšanja društveno-ekonomskog položaja pripadnika romske populacije i s tim u vezi, podsticanje inicijativa svih članova HUGEN-a i jačanje kapaciteta HUGEN-a u širenju prakse i uticaja na širu zajednicu.

Ministar Miloš Lučić je saopštio da su Romi u Bosni i Hercegovini najbrojnija i najranjivija nacionalna manjina i žive na području skoro 70 lokalnih zajednica. Prihvatanjem Deklaracije partnera Zapadnog Balkana o integraciji Roma i Romkinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije iz 2019. godine, Ministarstvo je uz podršku Regionalne inicijative i projekta za uključivanje Roma Zapadnog Balkana, nastavilo aktivnosti na inkluziji Roma, obavezujući se da na konkretan način poboljša njihov položaj u pogledu obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva, stanovanja, matičnih knjiga i nediskriminacije do trenutka pristupanja EU. Napomenuo je da je Bosna i Hercegovina usvojila više dokumenata po pitanju pravnog i ekonomskog položaja romske manjine. Na osnovu akcionih planova u poslednjih deset godina iz

budžeta Bosne i Hercegovine i drugih nivoa vlasti, uključujući i donatorska sredstva izdvojeno je blizu 51 milion konvertibilnih maraka. Ministar Lučić je naveo da je tokom 2020. godine Ministarstvo pokrenulo aktivnosti na izradi Akcionog plana za inkluziju Roma i Romkinja u BiH za period 2021-2025. godinu čiji sadržaj se direktno oslanja na ciljeve sadržane u Strateškom okviru EU za ravnopravnost, inkluziju i uključivanje Roma i Deklaraciju o integraciji Roma iz Poznanja. Do 2030. godine potrebno je obezbijediti približno 98 miliona konvertibilnih maraka kako bi se u značajnoj mjeri popravio položaj Roma u BiH. U okviru ovog Plana po prvi put su programirana sredstva za realizaciju pet strateških ciljeva: jačanje sistema podrške, koordinacije i monitoringa kako bi se smanjila diskriminacija Roma i Romkinja; unapređenje zapošljavanja Roma i Romkinja; poboljšanje uslova stanovanja romske populacije u BiH; unapređenje, dostupnost i kvalitet zdravstvene zaštite te poboljšanje obrazovanja efikasnijom realizacijom Okvirnog plana o obrazovnim potrebama. Posebno je istakao važnost unapređenja implementacije regionalnih standarda o javnim budžetima vezanim za integraciju Roma kako bi došli do romskih zajednica i poboljšanje korišćenja donatorskih sredstava uključujući instrumente pretrpistupne pomoći.

Nakon pozdravnih govora otvorena je izložba „Materijalna kultura Roma“ u organizaciji Muzeja romske kulture u Beogradu.

Na prvom panelu na temu „Društveno učešće romske nacionalne zajednice: normativni i institucionalni okvir u regionu (pregled statusa na nivou zakonodavstva i strategija)“ uvodničar je bio prof. dr Dragoljub Acković, predsjednik Pododbora za pitanja Roma, a na panelu su govorili: Ninoslav Jovanović, Gordana Siljanovska- Davkova, Jovan Jole Vučurović, Miomirka Melank i Lazar Prodanović. Prof. dr Dragoljub Acković, predsjednik Pododbora za pitanja Roma je upoznao učesnike sa istorijatom političke participacije predstavnika romske zajednice u regionu i posebno istakao učešće Roma na različitim nivoima vlasti u Srbiji.

Državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Vlade Republike Srbije Ninoslav Jovanović je saopštio da je u toku revizija Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja 2016-2025. godina u cilju njenog usklađivanja sa Evropskom okvirnom strategijom za Rome, Deklaracijom o integraciji Roma iz Poznanja i Zakonom o planskom sistemu u Republici Srbiji. Najvažnije im je da obezbijede da Strategija bude primjenjiva na lokalnom nivou. Preko 70% aktivnosti koje Srbija treba da preduzme na putu ka Evropskoj uniji odnosi se na nadležnosti opština i gradova. Informisao je da imaju Koordinaciono tijelo za praćenje realizacije ove Strategije, kojim predsjedava premijerka i čiji su članovi svi ministri. Istakao je da tokom aktuelne pandemije u romskim naseljima nijesu zabilježene veće razmjere pandemije u odnosu na druge sredine, jer su im sistemski pružali podršku i utrošili su 2,5 miliona eura da „dovedu vakcinaciju u romska naselja“. Dijelili su flajere prevedene na 22 jezika nacionalnih manjina. Na početku pandemije podijelili su maske, pakete sa sredstvima za dezinfekciju, a trenutno za 545 romskih porodica obezbjeđuju pristup vodosnadbijevanju. Podijelili su preko 500 tablet računara romskim učenicima kako bi mogli da prate onlajn nastavu. Evropska unija im zamjera zbog nedovoljnog učešća Roma u javnoj upravi, pa u okviru već pokrenutog programa planiraju zapošljavanje 60 visokoobrazovanih Roma u lokalnim samoupravama. Na jednoj, nedavno održanoj konferenciji je istaknuto da je procjena da zbog radne neangažovanosti Roma, Srbija gubi preko 400 miliona eura, zbog čega će pokrenuti aktivnosti na otvaranju novih radnih mjesta za Rome kako bi mogli da im obezbijede ekonomsku sigurnost.

Predsjednica Komisije za jednake mogućnosti muškaraca i žena Republike Sjeverne Makedonije Gordana Siljanovska Davkova je informisala da prema popisu stanovništva iz 2004. godine u njihovoj državi živi 2,66% Roma, ali vjeruje da je njihov stvarni broj mnogo veći. U Preambuli Ustava naveden je i romski narod. Članom 9 Ustava garantuje se jednakost svih građana, ali je uvjerena da Romi ipak nijesu ravnopravni sa drugima i predstavljaju najugroženiju zajednicu. Jedna od temeljnih vrijednosti ustavnog poretka Makedonije je pravična zastupljenost građana u organima državne vlasti na svim nivoima. Smatra da se ova vrijednost u praksi ne primjenjuje, jer se stvara model u kojem nema puno mjesta za manje nacionalne zajednice, pa je procenat zastupljenosti Roma u državnim javnim organima oko 1%, što nije pravično. Do 2001. postojao je Savjet za nacionalne zajednice u kojem su sve zajednice bile paritetno zastupljene, ali od 2001. godine stvoreno je tijelo od 19 članova u kojem je sedam Makedonaca, sedam Albanaca i po jedan predstavnik iz svih drugih zajednica. U opštini Šuto Orizari u kojoj je većinsko romsko stanovništvo gradonačelnik je redovno bio pripadnik Roma. U toj opštini postoji i škola na

romskom jeziku. Imaju osam romskih političkih partija, a aktivno je i desetak romskih nevladinih organizacija.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Jovan Jole Vučurović je istakao da Crna Gora u skladu sa smjernicama iz Izvještaja Evropske komisije u kontinuitetu preduzima aktivnosti u cilju inkluzije Roma i Egipćana, što je rezultiralo značajnim poboljšanjem njihovog položaja, a što je prepoznato i od relevantnih međunarodnih subjekata.

Upoznao je učesnike i sa navodima iz najnovijeg Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori iz oktobra ove godine u dijelu koji se tiče Roma. Kada je riječ o društvenom učešću Roma u Crnoj Gori, istakao je da učešće ili zastupljenost pripadnika manjina u političkom i javnom životu ima uporište u postojećem zakonodavstvu. Ustav Crne Gore u članu 79 tačka 9 i 10 jemči pravo na autentičnu zastupljenost pripadnika manjina u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine znatan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave. Zakonom o izboru odbornika i poslanika na bliži način definisana je ova Ustavna garancija manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama.

Informisao je da je Romski savjet 18. novembra 2021. godine podnio Skupštini Crne Gore Inicijativu za smanjenje aktuelnog cenzusa sa 0,70 na 0,35%, po sistemu afirmativne akcije, što bi podrazumijevalo izmjenu Zakona o izboru odbornika i poslanika. U Inicijativi se navodi da Romi kao ravnopravan politički subjekt u Crnoj Gori još uvijek ne postoje i glas Roma se ne čuje tamo gdje se odlučuje-u Parlamentu Crne Gore, pa Romi ne mogu na adekvatan način da artikuliraju političke interese, preko svojih izabраниh predstavnika u crnogorskom parlamentu, što dovodi do toga da njihovi problemi ostaju neprimijećeni. Iz Romskog savjeta navode da je neophodno da sastav parlamenta u potpunosti odražava sve društvene raznolikosti i garantuje političku jednakost. Inicijativa je, u skladu sa Poslovníkom Skupštine Crne Gore, prosljeđena i Vladi Crne Gore. Predsjednik Odbora je podsjetio da je sličnih inicijativa bilo i u prethodnom periodu. Tako je 2013. godine Nacionalni savjet Roma podnio zahtjev, a Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore pokrenuo inicijativu za izmjene i dopune člana 94 stav 1 tačka 2 Zakona o izboru odbornika i poslanika kojim je utvrđen zakonski princip o sticanju prava na jedan poslanički mandat koji se, za sada, primjenjuje samo za pripadnike hrvatskog naroda. Predložili su da Skupština Crne Gore obezbijedi ovaj zakonski princip i za pripadnike romske manjinske zajednice u Crnoj Gori. Takođe, grupa nevladinih organizacija „Mladi Romi“, „Građanska alijansa“, „Centar za demokratsku tranziciju“, „Phiren Amenca“ i „Centar za romske inicijative“ 4. aprila 2018. godine, povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, podnijela je Inicijativu Skupštini Crne Gore za izmjenu Zakona o izboru odbornika i poslanika.

Naglasio je da Zakon do sada nije promijenjen na način predložen u Inicijativama iz 2013. i 2018, dok ostaje da se vidi kakve će biti reakcije na nedavno podnešenu inicijativu Romskog savjeta. Povećanje nivoa učešća romske i egipćanske zajednice u društvenim tokovima se postiže kroz osposobljavanje predstavnika Roma i Egipćana, posebno žena i mladih, za učešće u procesu odlučivanja i većoj uključenosti u društveni život. U tom pogledu, poslanik Vučurović smatra da je u narednom periodu važno nastaviti sa edukativnim aktivnostima predstavnika romske i egipćanske zajednice u cilju njihovog osposobljavanja za učešće u javnom i političkom životu. Potrebno je izgraditi prilike za društveno osnaživanje romske i egipćanske zajednice, posebno na lokalnom nivou, kroz razvijanje inkluzivnih i participativnih procesa od strane lokalnih samouprava i organizacija.

Istakao je da je krajem 2019. godine u Crnoj Gori formirana prva romska politička partija- Demokratska partija Roma, dok postoji i građanska inicijativa Građanski pokret Roma i Egipćana- UPRE (Ujedinjeni pokret Roma i Egipćana). Međutim, Demokratska partija Roma nije učestvovala na parlamentarnim izborima održanim 30. avgusta 2020, dok najavljuje učešće na lokalnim izborima za Glavni grad Podgoricu, čije se održavanje očekuje u maju sledeće godine. Predsjednik Vučurović je informisao da u 27. sazivu Skupštine Crne Gore nema pripadnika romske populacije. Međutim, to ne znači da se poslanici aktuelnog saziva Parlamenta ne zalažu za poštovanje i unapređenje prava pripadnika romske populacije.

Istakao je da je od velike važnosti konstituisanje i djelovanje Romskog savjeta, koji po Zakonu o manjinskim pravima i slobodama predstavlja i zastupa ovu zajednicu, podnosi predloge nadležnim organima za unapređenje njihovih prava, podnosi inicijativu predsjedniku države da ne proglasi zakon kojim se narušavaju prava ove zajednice, učestvuje u planiranju i osnivanju vaspitno-obrazovnih institucija, daje mišljenje na predmetne programe koji izražavaju posebnost ove zajednice, predlaže upis određenog broja studenata na Univerzitet Crne Gore, pokreće inicijativu za izmjenu propisa i drugih akata kojima se uređuju prava pripadnika ove zajednice i drugo.

Osim značajne uloge Romskog savjeta, važno je pomenuti i postignuti napredak koji se ogleda u formiranju i djelovanju različitih nevladinih organizacija koje se sve više uključuju u rješavanje egzistencijalnih pitanja ove grupacije. Međutim, većini romskih i egipćanskih organizacija civilnog društva još uvijek nedostaju kapaciteti potrebni za postizanje jačeg uticaja na promjenu položaja romske i egipćanske zajednice. Nedostaju im kapaciteti za praćenje primjene mjera povezanih sa strategijama i politikama usmjerenim na uključivanje Roma i Egipćana i poboljšanje njihovog položaja, nedostaju vještine potrebne za uspješno privlačenje donatorskih sredstava, finansijski kapaciteti, znanja i vještine za kreiranje kvalitetnih projekata, uspješnu primjenu i praćenje učinka i kvaliteta realizovanih aktivnosti. Takođe, treba sprovesti dugoročne aktivnosti u cilju školovanja i osposobljavanja određenog kadra iz redova pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, uz finansijsku podršku države.

Kako bi se unaprijedilo stanje u ovoj izuzetno važnoj oblasti, predsjednik Odbora Vučurović smatra da je u narednom periodu potrebno staviti poseban akcenat na:

- zastupljenost i uključenost romskih i egipćanskih organizacija prilikom definisanja javnih politika i sprovođenja javnih rasprava;
- jačanje saradnje između državnih organa i civilnih organizacija koje se bave pravima Roma i Egipćana, posebno u dijelu koji se odnosi na prava žena, djece i mladih;
- jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za privlačenje EU donatorskih sredstava i
- uvođenje rodne dimenzije u sve segmente javne politike, posebno u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva, dječje brige i suzbijanja višestruke diskriminacije, uključujući nasilje nad ženama i dječji ugovoreni brak, što je definisano i najnovijom Strategijom socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025. usvojenom na sjednici Vlade Crne Gore u septembru ove godine, a koju je i Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore razmotrio na 16. (Tematskoj) sjednici održanoj povodom obilježavanja 5. novembra- Svjetskog dana romskog jezika.

Poslanik Vučurović je zaključio da smo svjesni da inkluzija romske zajednice u naše društvo predstavlja složen i dugoročan proces koji zahtijeva multidisciplinarni pristup. Odbor u kontinuitetu ohrabruje preduzimanje kontinuiranih i koordiniranih aktivnosti od strane svih zainteresovanih subjekata na unapređivanju i podsticanju saradnje između državnih resora koji se bave pitanjima RE populacije, razvijanju saradnje sa međunarodnim organizacijama i NVO sektorom, njegovanju direktne saradnje sa romskom zajednicom u Crnoj Gori, uz naglasak da se u realizaciji svih aktivnosti moraju rukovoditi principom poštovanja ljudskih prava i jednakim pristupom pravima za sve.

Predsjednik Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Lazar Prodanović je saopštio da je Bosna i Hercegovina jedna od rijetkih država Evrope u kojoj je presudom Evropskog suda za ljudska prava utvrđena diskriminacija ostalih pripadnika nacionalnih manjina u smislu mogućnosti kandidovanja na pozicije člana Predsjedništva i Doma naroda. Ova presuda punih 12 godina nije ispoštovana od strane Bosne i Hercegovine. U Bosni i Hercegovini Romi, kao najbrojnija nacionalna manjina ne participiraju u zakonodavnim tijelima, niti na nivou države, niti na nivou entiteta. Samo u šest opština ima Roma odbornika, što je minimalna zastupljenost. Skoro beznačajno je njihovo učešće u izvršnim tijelima na svim nivoima vlasti. U 24 lokalne zajednice oko 1.500 romskih porodica je u potrebi za legalizacijom stambenih objekata. Niska je stopa upisa romske djece u škole i nedovoljan je njihov obuhvat zdravstvenom zaštitom. Zaključio je da je inkluzija Roma u Bosni i Hercegovini hronični problem kojem treba posvetiti posebnu pažnju.

Predsjednica Komisije za zaštitu ljudskih prava i sloboda Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine Miodirka Melank je saopštila da je složena struktura vlasti u Bosni i Hercegovini jedan od glavnih faktora koji ometaju poštovanje ljudskih prava i sloboda. Međutim,

nesumnjivo je da su se u posljednjih nekoliko godina u Bosni i Hercegovini desili određeni pomaci u ostvarivanju prava Roma. Značajan doprinos unapređenju stanja u ovoj oblasti dalo je priključivanje Inicijativi „Dekada uključenja Roma“ iz 2008. godine. Informisala je o zakonodavnom, strateškom i institucionalnom okviru Bosne i Hercegovine u ovoj oblasti.

Uvodničar na drugom panelu na temu „Mjere afirmativne akcije: primjeri dobre prakse na nivou praktičnih mjera i sprovođenja politika“ bio je Sokolj Beganaj, načelnik Direkcije za inkluziju Roma i Egipćana Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava, a na istom su učestvovali: Jožek Horvat Muc, predstavnik Saveza Roma Slovenije, Sandra Joković, poslanica Narodne skupštine Republike Srbije, Dervo Sejdić, predsjednik NVO „Sara Kali romski informativni centar“, Ismail Kamberi, član Komisije za prevenciju i zaštitu od diskriminacije Republike Sjeverne Makedonije i Dejan Vlajković, generalni sekretar Nacionalnog savjeta romske nacionalne manjine u Srbiji.

Načelnik Direkcije za inkluziju Roma i Egipćana Sokolj Beganaj je informisao o ključnim pomacima ostvarenim u inkluziji Roma u Crnoj Gori. Putem Regionalnog stambenog programa izgrađene su 233 stambene jedinice za pripadnike romske i egipćanske zajednice, a uz pomoć HELP-a obezbijedeno je još 100 stambenih jedinica. Završeno je mapiranje romskih naselja u Crnoj Gori. Kada je u pitanju obrazovanje, angažovana su 22 saradnika. Sva djeca iz područnog odjeljenja na Koniku su integrisana u sedam gradskih škola i obezbijeden im je prevoz. Sistemski su riješene stipendije za romske i egipćanske srednjoškolce i studente. Ove godine je zaposleno preko 40 romskih saradnika. Po prvi put u Crnoj Gori jedan Rom je načelnik direkcije u državnoj upravi i predsjednik Komisije za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama. Ohrabrujeće je da će biti riješen pravni status svih Roma u Crnoj Gori. Otvoreno je radno mjesto za urednika romskog programa na RTCG. Rom je rukovodilac sektora za zaštitu djece i mladih u Centru za socijalni rad u Herceg Novom i konkurisao je za direktora tog Centra. Beganaj je najavio da će ove godine Direkcija za inkluziju Roma i Egipćana dodijeliti 320.000 eura nevladinim organizacijama, dok će 250.000 eura biti dodijeljeno od strane Direkcije za manjine, gdje pored Roma za sredstva mogu aplicirati i pripadnici drugih manjina. Zaključio je da je Crna Gora prva zemlja u regionu koja je usvojila novu Strategiju socijalne inkluzije Roma 2021-2025. usklađenu sa Evropskim okvirom za Rome i Deklaracijom iz Poznanja.

Jožek Horvat Muc, predstavnik Saveza Roma Slovenije je ukazao na značaj Nacionalnog programa za Rome, navodeći da ove godine pripremaju novi program. Putem tog programa, iz državnog budžeta se godišnje obezbjeđuje od šest do osam miliona eura. Ustavom Slovenije Romi su priznati kao manjina, a imaju i Zakon o Romima. Veoma značajni su i romski asistenti. Preko Romskog informativnog centra izdaju romske knjige i časopise. U Sloveniji je oko 30% nelegalizovanih romskih naselja. Članstvo u Evropskoj uniji i prepristupni fondovi koji su im bili na raspolaganju prije formalnog članstva značajno su doprinijeli i poboljšanju položaja Roma.

Poslanica Narodne skupštine Republike Srbije Sandra Joković, prva Romkinja poslanica u Srbiji, ocijenila je značajnim što je po prvi put u istoriji Narodne skupštine formiran Pododbor za pitanja Roma. Smatra da je dosta aktivnosti preduzeto na unapređenju položaja Roma, a posebno u oblasti regulisanja njihovog pravnog statusa. Unaprijeđena je i zdravstvena zaštita, jer svi Romi imaju zdravstvenu zaštitu, a uveli su i zdravstvene medijatore. Izgrađeno je ili rekonstruisano blizu 200 stambenih jedinica za oko 1000 Roma. Veliki broj Roma je zapošljen u novootvorenim fabrikama. Važno je što država i Evropska unija nastavljaju da rade na daljem unapređenju položaja Roma. Zaključila je da je inkluzija Roma jedan od prioriteta državne politike.

Dervo Sejdić, predsjednik NVO „Sara Kali romski informativni centar“, Rom iz Bosne i Hercegovine koji je tužio državu Evropskom sudu za ljudska prava zbog diskriminatornog Ustava i izbornog zakona ukazao je da u Bosni i Hercegovini 12 godina nema političke volje da se ispoštuje Presuda Suda iz Strazbura, jer po njihovom Ustavu i izbornom zakonu još uvijek se samo Bošnjaci, Hrvati i Srbi mogu kandidovati za člana Predsjedništva i Doma naroda.

Ismail Kamberi, član Komisije za prevenciju i zaštitu od diskriminacije Republike Sjeverne Makedonije je informisao da Komisija funkcioniše od januara ove godine. U dosadašnjem radu imali su 25 predstavnika od strane romske zajednice, od čega je u sedam slučajeva utvrđena diskriminacija, a ostali su u postupku. Najviše diskriminacije je bilo u oblasti stanovanja, pristupa zdravstvenoj zaštiti, pristupa javnim

dobrima i uslugama. U jednom slučaju je utvrđena i interseksijska diskriminacija. U oblasti obrazovanja imaju slučajeve segregacije romske djece u školama, što je problem sistemskog karaktera.

Dejan Vlajković, generalni sekretar Nacionalnog savjeta romske nacionalne manjine u Srbiji je informisao o aktivnostima Savjeta navodeći da preduzimaju mjere afirmativne akcije u pogledu upisa romskih studenata na fakultete, što je doprinijelo značajnom povećanju romskih studenata, o čemu svjedoči podatak da je čak 235 romskih studenata ove godine upisalo prvu godinu studija. U više od 100 osnovnih škola u Srbiji romski jezik se izučava kao izborni predmet. Smatra da u narednom periodu prioritet treba da bude legalizacija romskih naselja.

U popodnevnoj sesiji učesnicima se obratila Ljatif Šikovska, poslanica u Skupštini Republike Makedonije koja je govorila o ulozi parlamenata i regionalne saradnje u unapređenju učešća romske nacionalne manjine, postojećem okviru i daljim koracima. Saopštila je da je u svim parlamentima bivše Jugoslavije nedovoljna zastupljenost Roma, a nakon 30 godina razgovara se o istim izazovima u oblasti obrazovanja, zdravlja, stanovanja, socijalne zaštite i ljudskih prava. Ocijenila je da je neophodna i bolja regionalna saradnja po pitanju inkluzije Roma. Veliki je broj romske djece van sistema obrazovanja, a ima i lica bez lične dokumentacije, među kojima su i djeca. To su prioritetna pitanja koja parlamenti treba da riješe donošenjem odgovarajućih zakona. Stoga je i neophodna saradnja parlamenata u cilju definisanja zajedničkih javnih politika u ovoj oblasti.

Uvažavajući sve napore koji se ulažu u rješavanje problema sa kojima se Romi u ovom regionu susreću, učesnici konferencije su istakli sledeće **stavove i mišljenja** u cilju unapređenja položaja Roma:

- Potrebno je u narednom periodu organizovati javne rasprave, debate i konferencije kako bi se utvrdio napredak u primjeni Poznanjske deklaracije;
- Ova konferencija treba da posluži kao podsticaj da se obezbijedi adekvatna zastupljenost nacionalnih manjina u parlamentima donošenjem odgovarajućeg zakonskog rješenja ili da se uputi preporuka političkim partijama da predlože romske kandidate;
- Izvršiti reviziju strateških dokumenata koji se odnose na položaj romske nacionalne manjine posle obavljenog popisa stanovništva, a u skladu sa rezultatima istog;
- Unaprijediti uključivanje nezavisnih i kontrolnih organa u raspravu o položaju romske nacionalne manjine;
- Uspostaviti parlamentarnu saradnju u regionu u targetiranju i tretiranju pitanja koje se odnose na Rome, kao najugroženiju nacionalnu manjinu;
- Podsticati izabrane poslanice i poslanike da zastupaju, promovišu i podstiču uključivanje Roma u sve nivoe vlasti;
- Unaprijediti regionalnu saradnju u sledećim oblastima: zaštita od diskriminacije, rodna ravnopravnost i učešće Romkinja, afirmacija kulture Roma, poslovna saradnja, naročito socijalno odgovornih društava koja zapošljavaju Rome;
- Pozivaju se učesnici konferencije na obrazovanje regionalne grupe koja bi zastupala položaj Roma u regionu Zapadnog Balkana i
- Neophodno je dalje podsticanje uključivanja Roma i Romkinja u politički život i procese donošenja odluka.

Učesnici konferencije su konstatovali da je konferencija bila uspješna i da sa ovakvom praksom treba nastaviti.

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović